

Мамчур Лідія Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

аспірант кафедри цивільного процесу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ ПРИ НАДАННІ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ШЛЯХОМ НАПРАВЛЕННЯ СУДОВОГО ДОРУЧЕННЯ

Функціонування інституту судових доручень у системі цивільного процесу України обґрунтовано вимагає аналізу його співвідношення з правовими принципами принципів.

Принципи цивільного судочинства знайшли своє закріплення у Конституції України [1], Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [2] та у ч. 3 ст. 2 ЦПК України (саме джерелами їх нормативного закріплення прийнято класифікувати принципи цивільного судочинства) [3, с. 10]. Вони є тісно взаємопов'язаними і становлять у сукупності систему. Разом з тим, кожен з принципів відіграє самостійну роль, характеризує цивільне судочинство у цілому, або ж окрему стадію судового процесу [4, с. 104].

На думку Н. О. Чечіної існує єдина система принципів процесуального права, яка виключає можливість існування принципів окремих стадій процесуальної діяльності або окремо взятого інституту [5, с. 27].

Інститут судових доручень набуває характерних рис, що дозволяють говорити про його правову природу, лише в межах правового поля. Саме існування означеного інституту у будь-якому його прояві (внутрішньодержавне та судові доручення з «іноземним елементом») ґрунтується на законі. Відповідно, принцип законності є основоположним для функціонування інституту судових доручень, тому що метою судового доручень і є стимулювання активної поведінки суду для реалізації існуючих у суспільстві правових норм, що мають форму закону. Г. А. Цірат зазначає, що надання

правової допомоги, особливо у формі виконання судових доручень, є формою взаємодії органів публічної влади різних держав і це можливо лише за згодою або угодою між відповідними державами [6, с. 22] з дотриманням принципу законності.

Слід зазначити, що у відповідності із принципом законності передбачається суворе дотримання ієрархії в системі нормативно-правових актів.

Похідним від принципу законності є принцип незалежності суддів, вважаємо, що він характеризує сторону принципу законності, яка стосується судоустрою, і тому з позицій формальної логіки саме існування похідного принципу вже зумовлює наявність основного принципу у галузі.

Відповідно до ст. 126 Конституції України та ст. 6 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлено, що суди, здійснюючи правосуддя, є незалежними від будь-якого незаконного впливу.

Незалежність суддів та судової влади є тим стандартом правосуддя, що є умовою існування верховенства права.

Слушною є думка Ю. Полянського, що незалежність суддів, поєднана з усвідомленням ними своєї відповідальності перед суспільством і учасниками судового процесу, сприймається у суспільній свідомості як важлива соціальна цінність і надбання сучасного демократичного суспільства [7, с. 85].

Н. М. Шульгач у своїх дослідженнях виділяє такі ознаки принципу незалежності суддів: незалежність суддів не абсолютна, вона обмежена законом, процедурними рамками, у межах яких здійснюється судова влада; незалежність суддів легітимна лише в процесі здійснення процесуальної діяльності судді; зміст незалежності суддів включає також елемент особистісної незалежності суддів (тобто наявність у судді певних морально-психологічних якостей, які сприяють реалізації права судді самостійно приймати рішення зі справи); незалежність судді передбачає незалежність як від зовнішнього (від

факторів, що містяться за межами судової системи), так і внутрішнього (від факторів усередині самої судової системи) впливу на процес прийняття суддею рішення зі справи; за посягання на незалежність суддів передбачено найбільш серйозний вид відповідальності – кримінальне покарання [8, с. 229].

Направлення судового доручення за процесуальною допомогою не слід трактувати як прояв несамотійності судді, як нездатність судді без сторонньої допомоги з використанням наявного арсеналу процесуальних засобів розглянути справу по суті. Адже судове доручення є законодавчо передбаченим інструментом отримання суддею доказів і з урахуванням цієї обставини факт його використання є реалізацією правомочності судді за вибором способів і засобів здійснення доказової діяльності. Крім того, використовуючи судове доручення, суддя керується не суб'єктивним наміром звільнити себе від покладених обов'язків щодо дослідження доказів, а компенсує об'єктивну, фізичну (в силу територіальної віддаленості джерела доказів) неможливість самотійно досліджувати матеріали, неможливість отримати докази, на основі яких сформується зважене рішення судді.

Незалежність судді як основа його діяльності полягає не в ізолюваності його при розгляді справи від інших суб'єктів, а у здатності самотійно приймати рішення, спираючись на власну точку зору, досліджені безпосередньо матеріали справи.

Таким чином, звернення за допомогою судового доручення до іншого суду не підриває основ незалежності судді при розгляді та вирішенні справи.

Немає сумніву в тому, що першочерговою конституційною метою є забезпечення неупередженості, об'єктивності та справедливості правосуддя, а принцип незалежності суддів відіграє підпорядковану цій меті роль.

Можна стверджувати, що функціонування інституту судових доручень не містить у собі загрози принципу незалежності судової влади в цілому і кожного судді зокрема, оскільки втручання у діяльність судді щодо здійснення

правосуддя виключається. В межах відносин судового доручення суд, дає доручення, не ризикує своєю незалежністю, оскільки суд, що виконує доручення, лише сприяє отриманню доказів, а оцінку доказів, прийняття рішення здійснює суд, який розглядає справу.

Таким чином, функціонування інституту судових доручень у цивільному процесуальному законодавстві України узгоджується з таким загальноправовим принципом, як принцип законності, а також міжгалузевим принципом незалежності суддів.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.
3. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні : монографія / С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов та ін. ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; НУ ОЮА. Одеса : Юридична література, 2017. 212 с
4. Голубева Н. Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. 2010. Вип. 53. С. 103-114.
5. Чечина Н. А. Принципы гражданского процессуального права // Актуальные проблемы теории и практики гражданского процесса. Ленинград : Изд.ЛГУ, 1979. 192 с.
6. Цірат Г. А. Особливості міжнародно-правового регулювання надання правової допомоги у отриманні за кордоном доказів у цивільних та комерційних справах // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Серія : Юридичні науки. Київ, 2011. Вип. 87. С. 22-24.

7. Полянський Ю. Є. Незалежність судді - правова і соціальна цінність // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2011. Т. 10. С. 80-90.
8. Шульгач Н. М. Поняття та сутність принципу незалежності суддів // Науковий вісник Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 8. С. 227-230.